

Махно А. А.,
аспірантка кафедри службового та медичного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ ПРАВА ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ НА СВОБОДУ СЛОВА: НАЦІОНАЛЬНА СУДОВА ПРАКТИКА ТА РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей здійснення захисту права на свободу слова у контексті інституту публічної служби на основі аналізу судової практики українських судів та рішень Європейського суду з прав людини.

Розкрито конституційні засади реалізації та судового захисту права на свободу слова, а також охарактеризовано підстави для його обмеження. У статті наведено аналіз нормативно-правових актів, які встановлюють особливості здійснення цього права державними службовцями, посадовими та службовими особами органів місцевого самоврядування, суддями, прокурорами, поліцейськими та народними депутатами України. Наголошено, що порядок здійснення свободи слова іншими публічними службовцями, чиї посади належать до категорії політичних (зокрема, членів Кабінету Міністрів України та Президента України), наразі не врегульовано на рівні профільного законодавства.

Узагальнено рішення українських судів та практику Європейського суду з прав людини у справах, за результатами розгляду яких було встановлено порушення права публічного службовця на свободу вираження поглядів. Відзначено, що у межах національної судової практики кейси щодо захисту права на свободу слова стосуються переважно публікацій службовців у соціальних мережах, дописів у корпоративних месенджерах, висловлення критики на адресу керівництва, висловлення критики щодо інших органів публічної влади та розголошення конфіденційної та службової інформації. Зроблено висновок, що на рівні практики ЄСПЛ високим ступенем захисту користуються такі аспекти діяльності публічних службовців, як обговорення питань щодо функціонування системи правосуддя, розкриття інформації, яка становить суспільний інтерес, розголошення або публікація інформації щодо протиправної поведінки інших публічних службовців.

На підставі проведеного аналізу нормативно-правового регулювання здійснення публічними службовцями права на свободу слова надано рекомендації щодо вдосконалення положень профільного законодавства в цій частині.

Ключові слова: публічна служба, державна служба, державний службовець, службове право, права людини, свобода слова, судова практика, практика ЄСПЛ.

Makhno A. A. Protection of the right of public servants to freedom of speech: national judicial practice and the case-law of the European Court of Human Rights

Abstract. The article is devoted to the study of the peculiarities of protection of the right to freedom of speech in the context of the public service based on the analysis of case-law of Ukrainian courts and judgments of the European Court of Human Rights.

The author reveals the constitutional principles of implementation and judicial protection of the right to freedom of speech, and also describes the grounds for its restrictions. The article provides an analysis of the legal acts establishing the specifics of the exercise of this right by civil servants, officials and officers of local self-government bodies, judges, prosecutors, police officers and members of the Parliament of Ukraine. The author emphasizes that the procedure for exercising freedom of speech by other public servants whose positions are classified as political (in particular, members of the Cabinet of Ministers of Ukraine and the President of Ukraine) is not currently regulated by the relevant legislation.

The author summarizes the decisions of Ukrainian courts and the case-law of the European Court of Human Rights in cases where a violation of a public servant's right to freedom of expression was established. It is noted that within the framework of national judicial practice, cases concerning the protection of the right to freedom of speech relate mainly to publications of employees in social networks, posts in corporate messengers,

expressing criticism of the management, expressing criticism of other public authorities and disclosure of confidential and proprietary information. The author concludes that, at the level of ECtHR practice, such aspects of public servants' activities as discussion of issues related to the functioning of the justice system, disclosure of information of public interest, disclosure or publication of information on the unlawful conduct of other public servants have a high degree of protection.

Based on the analysis of the legal regulation of the exercise of the right to freedom of speech by public servants, the author provides recommendations for improving the provisions of the relevant legislation in this part.

Key words: *public service, civil service, civil servant, service law, human rights, freedom of speech, case law, ECtHR case-law.*

Вступ. Висловлювання публічних службовців як представників публічно-владних інституцій зазнають особливої уваги з боку громадськості, медіа, політичних опонентів чи представників інших органів державної чи муніципальної влади. У зв'язку з цим на практиці неодноразово виникають ситуації, в яких сторони не можуть дійти згоди, чи було порушене право публічного службовця на свободу слова, чи, навпаки, сам службовець своїми висловлюваннями протиправно втручається у реалізацію прав інших осіб.

З огляду на те, що в українських реаліях оцінка публічних та приватних висловлювань публічних службовців стає предметом постійних обговорень, питання захисту права цих осіб на свободу слова, зокрема і в судовому порядку, не втрачає своєї **актуальності**. Водночас у доктрині цій тематиці не приділено достатньо уваги, про що свідчить відсутність відповідних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Такий стан справ зумовлює потребу у проведенні комплексного дослідження судової практики (зокрема, рішень українських судів та практики Європейського суду з прав людини) на предмет особливостей захисту права публічних службовців на свободу слова.

Мета статті – здійснення аналізу національної судової практики та рішень Європейського суду з прав людини щодо захисту права публічних службовців права на свободу слова.

Результати дослідження. Конституційні підстави. Загальні засади здійснення права на свободу слова врегульовано ст. 34 Основного Закону України [1]. Ця стаття не визначає особливих умов реалізації права саме публічними службовцями, однак ці базові положення мають враховуватися також і під час здійснення службових повно-

важень представниками органів влади. Зокрема, Конституція України гарантує кожній особі право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ч. 1 ст. 34). Водночас це конституційне формулювання не передбачає абсолютного характеру цього права. Як і низка інших конституційних прав, право на свободу слова може бути обмежене у випадку, якщо настає одна з підстав, визначених Основним Законом. Перелік цих підстав, наведений у ч. 3 ст. 34, є вичерпним і складається з восьми позицій: 1) інтереси національної безпеки; 2) збереження територіальної цілісності; 3) збереження громадського порядку; 4) запобігання заворушенням чи злочинам; 5) охорона здоров'я населення; 6) захист репутації або прав інших людей; 7) запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно; 8) підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Відповідно, у процесі реалізації права на свободу слова публічні службовці зобов'язані дотримуватися зазначених вимог і заздалегідь надавати оцінку тій інформації, яку вони хочуть донести до громадськості чи представників інших органів влади з позиції того, чи не завдадуть такі висловлювання шкоди наведеним об'єктам. У протилежному випадку публічного службовця може бути притягнуто до відповідальності.

Разом з тим на практиці трапляються випадки, коли представники органів влади не погоджуються з тим, що вони своїми висловлюваннями порушують норми вітчизняного законодавства. У такому разі вони реалізують інше право, гарантоване їм Конституцією, – право на судове оскарження (ч. 2 ст. 55 Основного Закону). До того ж у випадку, якщо службовець використав всі можливі національні засоби юридичного захисту, він має

право звертатися за відповідним захистом до міжнародних судових установ (ч. 5 ст. 55).

Положення чинного українського законодавства щодо реалізації та захисту права публічних службовців на свободу слова. Вимоги щодо порядку здійснення свободи слова різних категорій публічних службовців розкриваються у нормах профільного законодавства. Наприклад, щодо державних службовців таким актом є Закон України «Про державну службу». Однак цей закон лише вказує на необхідність дотримання принципу політичної неупередженості під час вираження державним службовцем своїх поглядів та переконань (ч. 2 ст. 10) [2]. Більш детальні положення щодо порядку реалізації цього права закріплено у Загальних правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Цей акт встановлює правила та обмеження, які накладаються на службовців як під час здійснення посадових обов'язків, так і в поза робочий час, а саме: 1) утримуватися від поширення будь-якої інформації, що може завдати шкоди репутації органу влади, в якому працює ця особа (особливо в частині залишення коментарів у соціальних мережах та на веб-сайтах); 2) не розголошувати інформацію конфіденційного характеру, яка стала відома у процесі здійснення службових повноважень; 3) уникати демонстрації власних політичних поглядів та переконань (п. 2 розділу II, п. 2 розділу III, п. 2 розділу IV) [3]. Цей перелік вимог також поширюється і на порядок здійснення свободи слова посадовими та службовими особами органів місцевого самоврядування [3].

Так само обмеження реалізації права на свободу слова у контексті діяльності прокурорів визначено у положеннях Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів. Зокрема, свобода слова цієї категорії осіб підпадає під такі обмеження: 1) прокурори не повинні своїми висловлюваннями шкодити репутації та авторитету органів прокуратури; 2) не допускається публічна демонстрація їх політичних переконань; 3) під час взаємодії з медіа цим суб'єктам необхідно утримуватися від висловлювань та оцінок, які стосуються питань, що не належать до

їх компетенції; 4) не допускається розголошення конфіденційної інформації, яка стала відома прокурорам у межах здійснення їх службових повноважень; 5) офіційні виступи у ЗМІ повинні бути достовірними та виваженими, оскільки вони можуть розцінюватись як офіційна позиція органів прокуратури у конкретній справі; 6) прокурорам забороняється публічно висловлювати сумніви щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження (ст.ст. 12, 17, 21, 22, 28) [4].

Право на свободу слова поліцейських врегульовано у національному законодавстві досить побіжно. Зокрема, у Законі України «Про Національну поліцію» цьому питанню присвячена лише одна стаття – ст. 10, положеннями якої поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень [5]. Додатково особливості здійснення цього права розкрито у Правилах етичної поведінки поліцейських. Зокрема, поліцейські повинні зберігати інформацію з обмеженим доступом, що стала відома у зв'язку з виконанням ними службових повноважень (п. 2 розділу II) [6]. Однак вважаємо, що така редакція законодавчих актів, які регулюють реалізацію права на свободу слова, не охоплює усіх аспектів здійснення цього права, які виникають на практиці.

Спеціальні умови здійснення свободи слова суддями передбачені нормами Кодексу суддівської етики, який містить достатньо деталізовані норми щодо багатьох аспектів комунікації цих публічних службовців. Так, судді повинні дотримуватися наступних правил: 1) утримуватися від будь-яких висловлювань, що можуть призвести до виникнення сумнівів у рівності суддів при здійсненні правосуддя; 2) комунікувати з представниками медіа у спосіб, що не допускає порушення прав і свобод громадян та не шкодить авторитету правосуддя; 3) не розголошувати інформацію, яка стала відома судді у зв'язку з розглядом справи; 4) не піддавати сумніву судові рішення, які набрали законної сили; 5) не коментувати у ЗМІ справи, які ще перебувають у провадженні суду; 6) інтернет-комуніка-

ція суддів не повинна завдавати шкоди авторитету судової влади (ст.ст. 10, 11, 12, 20) [7].

Свобода слова народних депутатів України здійснюється відповідно до положень Закону України «Про статус народного депутата України» та Регламенту Верховної Ради України (далі – ВРУ). У цих актах зроблено акцент лише на двох аспектах реалізації цього права – щодо взаємодії депутатів з медіа (ст. 18 Закону України «Про статус народного депутата України» [8]) та дотримання правил депутатської етики (ст.ст. 51, 52 Регламенту ВРУ [9]). Так, парламентарям забороняється закликати до незаконних дій, вживати образливі висловлювання та перешкоджати своїми висловлюваннями викладенню або сприйняттю виступу інших депутатів. Крім того, на Головуючого на пленарному засіданні Верховної Ради покладається обов'язок утримуватися від коментарів та оцінок щодо промовців та їх виступів (за винятком випадків порушення норм депутатської етики) (ст. 27 Регламенту ВРУ). Інші аспекти комунікації народних депутатів цими актами не врегульовані.

Водночас право на свободу слова депутатів місцевих рад регламентовано більш детально. Наприклад, у Законі України «Про статус депутатів місцевих рад» наголошено, що ці особи під час здійснення депутатських повноважень: 1) повинні утримуватися від розголошення відомостей, що становлять державну або іншу таємницю, яка охороняється законом; 2) не розголошувати відомостей з питань, які розглядалися на закритих засіданнях органів місцевого самоврядування; 3) не розголошувати відомостей, які стосуються таємниці особистого життя депутатів або виборців; 4) не розголошувати відомостей, що стали відомі депутату у зв'язку з його участю в депутатських перевірках; 5) не використовувати у публічних виступах недостовірні або неперевірені відомості стосовно органів публічної влади (п. 4, п. 5 ч. 1 ст. 8 [10]). Аналіз цих законодавчих положень дає підстави зробити висновок, що на депутатів місцевих рад накладається більше обмежень у контексті реалізації права на свободу слова, ніж на депутатів парламенту.

Важливо відзначити, що порядок здійснення свободи слова іншими публічними

службовцями, чиї посади належать до категорії політичних (зокрема, це стосується членів Кабінету Міністрів України та Президента України), наразі не врегульовано на рівні профільного законодавства.

У контексті досліджуваної проблематики слід окремо наголосити, що правила етичної поведінки не є законом за своєю сутністю. З огляду на це існує правова проблема, пов'язана з тим, що формально вони не можуть підпадати під розуміння ст. 34 та ст. 92 Конституції як підстава для обмеження свободи слова. Незважаючи на це, у таких цих правилах містяться положення, які вказують на обов'язок їх дотримання (наприклад, абз. 2 п. 1 Правил етичної поведінки поліцейських). Тож з метою уникнення таких неузгодженостей необхідно також закріпити відповідні обмеження і на рівні профільних законів, щоб вони охоплювалися змістом ст.ст. 34 та 92 Конституції.

Разом з тим, як зазначалося вище, на практиці трапляються ситуації, коли у діях публічних службовців вбачається можливе порушення обмежень щодо реалізації права на свободу слова. Однак у тому випадку, коли службовець вважає, що, навпаки, таке його право було незаконно порушене, він може звертатися за захистом до компетентних органів, одним з яких є суд. Водночас щодо переважної більшості службовців право на судовий захист прямо закріплене лише на рівні Основного Закону (ст. 55). Окремо на можливості судового захисту порушених прав наголошено тільки в кількох профільних законах – в Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (ст. 9) [11] та в Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 62). Разом з тим, відповідно до ст. 8 Конституції України, норми Основного Закону є нормами прямої дії, тож звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод, зокрема і права на свободу слова, безпосередньо на підставі цього акту гарантується усім публічним службовцям.

Судові рішення українських судів.

Питання захисту права публічних службовців на свободу слова неодноразово ставало предметом судового розгляду. Аналіз рішень, розміщених у Єдиному державному реєстрі

судових рішень, дає підстави зробити висновок, що, як правило, такі справи стосуються публікацій службовців у соціальних мережах (наприклад, щодо дипломата – справа № 826/8773/18 [12]), дописів у корпоративних месенджерах (наприклад, щодо народного депутата – справа № 9901/459/21 [13]), висловлення критики на адресу керівництва (наприклад, щодо поліцейського – справа № 823/2017/17 [14]; щодо прокурора – справа № 2-а-256/08 [15]), висловлення критики щодо інших органів публічної влади (наприклад, щодо народного депутата – справа № 990/41/23 [16]), розголошення конфіденційної та службової інформації (наприклад, щодо прокурора – справа № 2-а-256/08 [15]). Разом з тим далеко не у всіх кейсах суди приймають рішення на користь публічного службовця, який реалізував своє право на свободу слова.

Що ж стосується тих справ, де обмеження права публічного службовця на свободу слова було визнане протиправним, то такою, зокрема, є Постанова Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС) від 09.11.2023 у справі № 9901/459/21 [13]. У цій справі позивачка, яка є народним депутатом України, під час телефонної внутрішньофракційної переписки залишила коментар стосовно смерті іншого народного депутата. Розцінюючи такий коментар як неетичний, парламент ухвалив рішення позбавити позивачку права брати участь у п'яти пленарних засіданнях. Однак ВП ВС звернула увагу на те, що оприлюднення інформації про застосовувану до позивачки санкцію у газеті «Голос України» (офіційному виданні парламенту) може підірвати довіру виборців до неї як народного депутата та впливає на її ділову репутацію, оскільки ставить під сумнів її професійну компетентність (п. 79). Крім того, Суд постановив, що притягнення позивачки до відповідальності мало здійснюватися на підставі ст. 51 Регламенту ВРУ, яка визначає процедуру розгляду питання про недотримання народними депутатами норм етики на пленарному засіданні. Норма цієї статті визначає, серед іншого, що ініціювати питання про позбавлення народного депутата права брати участь у пленарних засіданнях можуть

лише народний депутат, депутатська фракція (депутатська група), на адресу яких були виголошені образливі слова (п. 108). Однак ця вимога не була дотримана. Тож у підсумку Суд дійшов висновку, що у цій справі відсутній склад дисциплінарного порушення, а тому рішення ВРУ про притягнення депутатки до відповідальності є протиправним (п. 110).

Друге рішення, винесене у справі № 990/41/23, стосується притягнення до відповідальності народного депутата, який в образливій формі висловився стосовно Служби безпеки України і керівника Офісу Президента України [16]. Після цього інциденту Комітет ВРУ на підставі ст. 51 Регламенту рекомендував парламенту позбавити такого депутата права брати участь в одному пленарному засіданні і довести це рішення до виборців через газету «Голос України». Оцінюючи ці факти, ВП ВС відзначила, що межі допустимої критики щодо публічних службовців є значно ширшими порівняно з приватними особами (п. 103). До того ж сфера для обмеження політичних висловлювань чи дебатів щодо питань, які становлять загальний інтерес, є дуже малою (п. 115). Крім того, Суд наголосив, що ч. 5 ст. 51 Регламенту ВРУ не передбачає можливість застосування дисциплінарної санкції за неетичні висловлювання (народного депутата) на адресу осіб, які не є народними депутатами (п.п. 136-137). Відповідно, образливі слова щодо керівника Офісу Президента України не можуть бути законною підставою для позбавлення народного депутата права брати участь у пленарному засіданні ВРУ.

Наступний кейс присвячено питанню притягнення до відповідальності прокурорки, яка звернулася з відкритими листами до Генерального прокурора України, де критикувала керівництво прокуратури [15]. Згодом позивачка опублікувала ці листи в мережі «Інтернет», за що її було звільнено. Спочатку, суд апеляційної інстанції розцінив висловлювання прокурорки як некоректні та образливі і такі, що містять розголошення конфіденційної та службової інформації. Разом з тим після винесення рішення Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) [17], яким у цій справі втручання у право на свободу

слова заявниці було визнано протиправним, українські суди констатували, що наказ про звільнення був незаконним, а тому підлягає скасуванню [18].

Рішення ЄСПЛ. Питання порушення права публічних службовців на свободу слова неодноразово розглядалося Європейським судом з прав людини. З одного боку, ЄСПЛ наголошує, що концепт «обов'язків та відповідальності» набуває особливого значення, коли йдеться про межі реалізації цього права публічними службовцями, оскільки вони виступають як представники органів публічної влади (рішення у справі *Guja v. Moldova*, § 70 [19]). Однак, з іншого боку, існує низка випадків, коли навіть з урахуванням переліку обмежень держава виходить за межі пропорційності такого втручання.

До прикладу, один з таких кейсів стосувався дострокового припинення повноважень прокурорки після того, як вона критично висловився щодо законодавчих реформ у державі. ЄСПЛ постановив, що обмеження, накладені на свободу вираження поглядів заявниці, не супроводжувалися ефективними та адекватними гарантіями проти зловживань. Таку позицію Суд пояснив тим, що питання, які стосуються функціонування системи правосуддя, підпадають під сферу суспільних інтересів, обговорення яких, як правило, користується високим ступенем захисту (§§ 210, 201) [20]. Цю думку ЄСПЛ продовжив і в рішенні у справі *Previti v. Italy*. Обґрунтовуючи факт втручання у право судді на свободу слова, Суд постановив, що судді як експерти у галузі права можуть висловлювати свою думку, в тому числі критичну, щодо законодавчих змін, ініційованих урядом. Така позиція, висловлена належним чином, не підриває авторитет судової влади і не ставить під сумнів неупередженість суддів у конкретній справі (§ 253) [21].

Так само ЄСПЛ наголосив на відсутності порушень у випадках щодо розкриття публічними службовцями інформації, яка становить суспільний інтерес. Наприклад, це може стосуватися коментування питань щодо поділу влади, оскільки, на думку Суду, обговорення цих питань відіграє важливу роль у демократичному суспільстві (рішення у справі *Vaka v.*

Hungary, § 165 [22]). Також ЄСПЛ констатував порушення права на свободу вираження поглядів у справі *Scheiring and Szabó*, де на депутатів було накладено штраф за демонстрацію плакату на суспільно важливу тему під час засідань парламенту. Суд відзначив, що санкція не містила жодних обґрунтувань, чому поведінка заявників «серйозно порушує порядок парламенту». Тож таке втручання не було «необхідним у демократичному суспільстві» (§§ 18, 19) [23].

Ще одна сфера, яка становить суспільний інтерес, і, відповідно, не може бути розцінена як порушення свободи слова публічного службовця, стосується розголошення або публікації інформації щодо протиправної поведінки інших публічних службовців. Така інформація потрапляє під захист навіть у випадку, якщо вона є «внутрішньою». Зокрема, це може бути необхідним, коли відповідний службовець є єдиною особою або одним з небагатьох, хто знає про випадки неправомірної діяльності. Тож розголошення такої інформації розцінюється Судом, як можливість публічного службовця «діяти в інтересах суспільства, попереджаючи роботодавця або громадськість в цілому» (рішення у справі *Goryunova v. Ukraine*, § 50 [17]).

Окремої уваги заслуговують рішення ЄСПЛ, які стосуються захисту свободи слова публічних службовців у мережі «Інтернет». Усе більшої важливості набуває питання змісту дописів, які службовці публікують у соціальних мережах. Так, у справі *Kozan v. Turkey* суддю було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за те, що він поділився у приватній групі Facebook статтею, яка критикувала рішення Вищої ради суддів і прокурорів. При цьому важливо відзначити, що суддя не опублікував жодного коментаря з цього приводу особисто. З огляду на цю обставину ЄСПЛ постановив, що мало місце порушення права службовця на свободу слова. Таке рішення Суду базувалося на тому, що надсилання повідомлення в групі серед професіоналів у певній галузі, яка не є загальнодоступною, не завдає значної шкоди, на відміну від повідомлення, яке було б доступне всім користувачам Інтернету (§ 51) [24]. У схожому контексті ЄСПЛ розгля-

дав справу і щодо України. Зокрема, у справі *Goryunova v. Ukraine* заявницю було звільнено з посади прокурора місцевої прокуратури за те, що вона опублікувала в мережі «Інтернет» відкритий лист до Генерального прокурора України з критикою органів прокуратури. Проте Суд відзначив, що у цьому листі заявниця порушила дуже чутливе та важливе питання, що становило суспільний інтерес. Крім того, стягнення у вигляді звільнення було найсуворішим із застосованих, у той час як національні органи влади не здійснили аналізу можливості застосування менш суворого стягнення. З огляду на ці обставини Суд постановив, що право прокурорки на свободу слова було порушено [17].

Позиція щодо взаємодії публічних службовців з медіа була висвітлена у рішенні *Brisic v. Romania*, де прокурора було відсторонено від займаної посади за те, що він надав ЗМІ інформацію про незавершене розслідування. Але Суд наголосив на існуванні таких фактів: прокурор надав лише стислий опис справи на початковій стадії; заявник утримався від називання поіменно будь-яких осіб, причетних до справи, до завершення судового слідства; і не розкрив жодної конфіденційної інформації або документа зі справи. Відповідно, ЄСПЛ зробив висновок, що дії прокурора не порушували міжнародні стандарти у сфері надання інформації про кримінальне провадження через медіа. Тож Суд констатував порушення права на свободу слова [25].

Висновки. На підставі проведеного дослідження було встановлено, що: 1) національне законодавство, яке регламентує порядок здійснення публічними службовцями права на свободу слова, є недосконалим, адже подекуди досить побіжно регулює цей аспект (зокрема, це стосується поліцейських, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, членів Кабінету Міністрів України та Президента України); 2) у межах національної судової практики кейси щодо захисту права

на свободу слова стосуються переважно публікацій службовців у соціальних мережах, дописів у корпоративних месенджерах, висловлення критики на адресу керівництва, висловлення критики щодо інших органів публічної влади та розголошення конфіденційної та службової інформації; 3) на рівні практики ЄСПЛ закріплено, що високим ступенем захисту користуються такі аспекти діяльності публічних службовців, як обговорення питань щодо функціонування системи правосуддя, розкриття інформації, яка становить суспільний інтерес, розголошення або публікація інформації щодо протиправної поведінки інших публічних службовців.

З огляду на це з метою вдосконалення законодавства **пропонується**: 1) передбачити в національному законодавстві норми, які б регулювали порядок здійснення різних аспектів права на свободу слова усіма категоріями публічних службовців. Особлива увага має бути приділена реалізації свободи слова в мережі «Інтернет» (зокрема, мають бути врегульовані питання щодо розмежування приватної та публічної комунікації в соціальних мережах; можливості (чи неможливості) створення анонімних акаунтів; можливості (чи неможливості) ведення комунікації через певні платформи; надання оцінки дописам інших користувачів шляхом використання «лайків»; порядку та умов надання відповідей на коментарі; правил модерування офіційних акаунтів та веб-сторінок тощо); 2) передбачити на рівні профільних законів обмежуючі положення щодо реалізації свободи слова, викладені у правилах етичної поведінки публічних службовців, задля того, щоб ці вимоги охоплювалися змістом ст.ст. 34 та 92 Конституції; 3) уточнити положення щодо притягнення до відповідальності народних депутатів за порушення етичних правил під час здійснення свободи слова шляхом внесення відповідних змін до ст. 51 Регламенту ВРУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).

3. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
4. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
6. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
7. Кодекс суддівської етики від 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
8. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
9. Про Регламент Верховної Ради України від 10.02.2010 № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
10. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>. (дата звернення: 10.04.2024).
11. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#top>. (дата звернення: 10.04.2024).
12. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 31.08.2022 у справі № 826/8773/18. URL: <https://opendatobot.ua/court/106017483-41cad63ed8466b0d340287502ad16e45>. (дата звернення: 16.04.2024).
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.11.2023 у справі № 9901/459/21. URL: <https://opendatobot.ua/court/115598834-908ceb4f864accf1612a1a15aa2e64e1>. (дата звернення: 16.04.2024).
14. Постанова Шостого апеляційного адміністративного суду від 12.12.2018 у справі № 823/2017/17. URL: <https://opendatobot.ua/court/78743923-78a4f10ef273b8f6feb1d43e82a41ca3>. (дата звернення: 16.04.2024).
15. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.07.2021 у справі № 2-а-256/08. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=98524294&red=100003c97dcd1d82cd3cfe70f9b87607d33f18&d=5>. (дата звернення: 16.04.2024).
16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.11.2023 у справі № 990/41/23. URL: <https://opendatobot.ua/court/115598843-9bcf024d8837d6313cc24bae39c7c6b7>. (дата звернення: 16.04.2024).
17. Рішення ЄСПЛ у справі *Goryaunova v. Ukraine* від 08.10.2020, заява № 41752/09. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-204814>. (дата звернення: 24.04.2024).
18. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 30.09.2021 у справі № 2-а-256/08. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100282483>. (дата звернення: 24.04.2024).
19. Рішення ЄСПЛ у справі *Guja v. Moldova* від 12.02.2008, заява № 14277/04. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-85016>. (дата звернення: 24.04.2024).
20. Рішення ЄСПЛ у справі *Kövesi v. Romania* від 05.05.2020, заява № 3594/19. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202415>. (дата звернення: 24.04.2024).
21. Рішення ЄСПЛ у справі *Previti v. Italy* від 08.12.2009, заява № 45291/06. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96771>. (дата звернення: 24.04.2024).
22. Рішення ЄСПЛ у справі *Vaka v. Hungary* від 23.06.2016, заява № 20261/12. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-163113>. (дата звернення: 24.04.2024).
23. Рішення ЄСПЛ у справі *Scheiring and Szabó* від 03.12.2019, заява № 609/14. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198808>. (дата звернення: 24.04.2024).
24. Рішення ЄСПЛ у справі *Kozan v. Turkey* від 01.03.2022, заява № 16695/19. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-215925>. (дата звернення: 24.04.2024).
25. Рішення ЄСПЛ у справі *Brisic v. Romania* від 11.12.2018, заява № 26238/10. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188274>. (дата звернення: 24.04.2024).